

L'ús de quaderns d'activitats per aprendre matemàtiques a l'educació infantil

Gloria Olmos i Àngel Alsina

Aquest article fa una reflexió sobre el panorama actual referent a l'ús dels quaderns de matemàtiques a l'educació infantil, com també sobre algunes qüestions que tenen a veure amb les professionals i els professionals implicats en el desenvolupament del pensament matemàtic de les criatures d'aquesta etapa.

Paraules clau: educació matemàtica, educació infantil, aprenentatge significatiu, quaderns d'activitats, representació, codis simbòlics.

Introducció

Quin tipus d'ajuts ha de proporcionar el professorat d'educació infantil al seu alumnat, perquè aquest pugui desenvolupar el pensament matemàtic?

Hi ha molts ensenyants d'aquesta etapa educativa que cerquen la professionalització i la innovació pedagògica com a recurs per afrontar les dificultats o les mancances del sistema docent referents a aquesta qüestió. Això no obstant, aquesta pregunta no és fàcil de respondre, atès que el paper de les mestres i dels mestres inclou múltiples dimensions i està considerat un element clau per introduir-hi canvis. Així doncs, les opinions del professorat respecte a diverses qüestions, com ara, per exemple, de quina manera s'han d'ensenyar les

matemàtiques a l'educació infantil; com les aprenen l'alumnat de les primeres edats; com interpreten les mestres i els mestres el currículum pedagògic; com enfoquen la inclusió educativa; com entenen el seu propi rol, o com valoren els materials o els recursos que tenen al seu abast, entre altres aspectes, condueixen a una pràctica educativa concreta i diferent de qualsevol altra.

En el present article, ens centrarem en una d'aquestes dimensions —l'ús de quaderns d'activitats i/o de llibres de text—, atès que diversos autors, com ara Martínez Bonafé (2007) i Parcerisa (2007), posen de manifest que, malgrat que existeixi un ampli consens sobre la necessitat de canviar l'escola i millorar-la, els quaderns d'activitats (anomenats «fixxes» en l'argot del professorat d'educació infantil) continuen sent el recurs principal utilitzat pels docents en tots els nivells d'ensenyament. La reflexió d'aquests autors va molt més enllà quan exposen que aquest recurs constitueix un fre per a la innovació i la introducció de canvis de millora a les aules. Des d'aquesta consideració, que compartim totalment, pretenem aprofundir, en primer lloc, en el panorama actual per poder plantejar, a la segona part de l'article, algunes qüestions que serveixin de reflexió als professionals implicats en el desenvolupament del

pensament matemàtic de la mainada d'educació infantil.

Panorama actual dels quaderns d'activitats a l'educació infantil

Diversos autors confirmen que, actualment, a moltes aules d'educació infantil, els processos d'ensenyament i aprenentatge de les matemàtiques es basen encara en els quaderns d'activitats, argument que compartim mal que ens pesi. En aquest sentit, Martínez Bonafé (2007) exposa que, si fem un recorregut històric, observem que no s'han modificat les condicions que regulen la necessitat institucional d'utilitzar quaderns d'activitats, amb la qual cosa preval com el gran recurs que està beneït per la majoria, pel fet que hi ha la necessitat d'usar un manual per abordar les pràctiques educatives. Parcerisa (2007) exposa que, malgrat que el concepte d'aquest recurs didàctic ha anat variant al llarg del temps, continua sent un material que, amb un nombre determinat de pàgines, desenvolupa els continguts d'una àrea per a un curs escolar, distribuint-los en unitats, seccions, blocs temàtics, etc. Subratlla que aquest recurs està pensat per transmetre coneixements, no pas per fer la construcció significativa per part de l'alumne, ja que hi predomina l'explicació del docent sobre què s'ha de fer: llegir, enganxar, pintar, encerclar, resoldre algun exercici, etc. D'altra banda, hi afegeix l'autor,

Moltes vegades, els quaderns esdevenen dipositaris de la funció docent, amb la qual cosa es constitueixen com a determinants en les decisions sobre què s'enseny a l'escola i com s'enseny

es caracteritza per la presentació d'un contingut que esdevé prescriptiu, amb tota una colla d'activitats tancades i homologades i, en molts casos, autosuficients. D'aquesta manera, moltes vegades, els quaderns esdevenen dipositaris de la funció docent, amb la qual cosa es constitueixen com a determinants en les decisions sobre què s'enseny a l'escola i com s'enseny. A més, des del nostre punt de vista, sovint, els quaderns d'activitats estan desvinculats de la realitat de l'alumne, no responen a la diversitat i no permeten treballar a partir de la zona de desenvolupament proper de cada escolar, amb la qual cosa es frena la comunicació d'experiències personals, les pròpies emocions i, en definitiva, la construcció significativa de l'aprenentatge.

Del que hem dit fins ara, se'n desprenen dos aspectes:

- En primer lloc, sembla obvi que el quadern d'activitats continua exercint un control considerable en el disseny i el desenvolupament de l'ensenyament o, dit altrament, en la tasca diària de molts docents d'educació infantil.
- En segon lloc, pensem que cal realitzar una anàlisi profunda de l'ús que es fa dels quaderns d'activitats durant els processos d'ensenyament i aprenentatge, en general, i en les primeres edats, en particular. El què, el com, el quan, el perquè i el per a què, atès que una planificació pensada i estructurada en funció de les necessitats del grup classe, compartida amb l'alumnat que el configura i considerant el context on es troba, contribuirà molt més significativament a ajudar-lo a desenvolupar-se de manera global i personal, i, consegüentment, a adquirir

aprenentatges nous i a plantejar-se interrogants que despertin la curiositat de totes i de tots.

Per a què, per què i com caldria usar els quaderns d'activitats en educació infantil?

Un grup de mestres de Rosa Sensat presenta una carta en el monogràfic «Uso y abuso de los libros de texto» (Scientia Omnibus, 2006), on exposa que els quaderns d'activitats no constitueixen l'únic recurs, ni el gran recurs, sinó un recurs més que, ben utilitzat, pot ser una eina pedagògica de profit, tant per a la construcció de coneixement per part de l'alumnat com per a l'oferta d'ajuts al professorat. En la mateixa línia, Ribas (2006) defensa que els recursos escrits editats haurien d'ajudar a dur a terme els processos d'ensenyament i aprenentatge, amb la finalitat de vehicular la proposta didàctica que es consideri més adequada i oportuna d'acord amb els objectius planificats.

De les aportacions anteriors, se'n desprenen, com a mínim, dues reflexions: en primer lloc, els quaderns d'activitats no poden ser un programari que, enganyosament, alliberi les mestres i els mestres de feina, i, en segon lloc, pensem que els quaderns d'activitats no han de desaparèixer pas, però és molt diferent si s'utilitzen com a material prescriptiu i regulador de la pràctica educativa o com un material més de referència en combinació amb uns altres materials i recursos.

Així doncs, la qüestió no és la supressió dels quaderns d'activitats a l'educació infantil. Aquests recursos poden exercir una funció, per la qual cosa no som partidaris de postures extremes i dràstiques que defensen la crema de

tots els materials editats per a l'educació infantil. Hi ha matisos: si bé és cert que, durant el primer cicle, no tenen raó de ser, pensem que, en el segon cicle, i, sobretot, a finals del segon cicle, poden servir per representar en el paper l'aprenentatge realitzat; per ajudar l'alumnat a passar progressivament de contextos d'aprenentatge concrets, com ara, per exemple, l'observació de l'entorn, la manipulació, l'experimentació o el joc, a situacions més abstractes, com ara la representació gràfica i simbòlica en el paper, o bé per avaluar un aprenentatge realitzat, si bé hem de tenir en compte que l'avaluació és una part més del procés d'ensenyament i aprenentatge, per la qual cosa sembla obvi que hi ha d'estar en sintonia.

Si estem d'acord en el fet que els quaderns d'activitats no han de desaparèixer, sinó que únicament cal replantejar-se'n la funció, una altra qüestió que hem d'aclarir és com els hem d'usar. La nostra resposta és molt clara i concreta: pensem que les fitxes haurien de ser una eina o un material complementari, no la base, ni la guia curricular que cal seguir al llarg dels processos d'ensenyament i aprenentatge.

És obvi que, per desenvolupar el pensament matemàtic a l'educació infantil, cal estructurar els processos d'ensenyament i aprenentatge a partir d'unes estratègies que requereixin, per part del professorat, una flexibilitat en la programació i una diversitat en els recursos d'informació, en els materials, en les activitats i en l'organització del grup classe. Alsina (2006) exposa quines són algunes de les necessitats dels infants per desenvolupar el pensament matemàtic. A la seqüència didàctica que proposa, les fitxes o el quadern d'activitats apareixen, en darrera instància,

com una possibilitat més que pot servir de tancament d'una unitat didàctica, però mai no poden ser un punt de partida.

Hem començat aquest article amb una pregunta i l'acabem amb una altra, que pot ser útil perquè els professionals que s'han qüestionat alguna vegada l'ús abusiu dels quaderns d'activitats per desenvolupar el pensament matemàtic a l'educació infantil comencin processos de reflexió de manera individual i en grup: l'ús exclusiu de les fitxes, és un dels tòpics difícils de superar perquè es tracta d'un recurs còmode i dona seguretat seguir les directrius que marquen?

HEM PARLAT DE:

- Tècniques didàctiques de la matemàtica.
- Quaderns de treball.

Referències bibliogràfiques

- ALSINA, A. (2006): *Cómo desarrollar el pensamiento matemático de 0 a 6 años*. Barcelona. Octaedro-Eumo.
- MARTÍNEZ BONAFÉ, J. (2007): «El libro de texto para la innovación educativa?». *Aula de Innovación Educativa*, núm. 165, p. 12-14.
- PARCERISA, A. (2007): «Materiales para el aprendizaje: Más allá del libro de texto y de la escuela». *Aula de Innovación Educativa*, núm. 165, p. 7-11.
- RIBAS, T. (2006): «Com ens poden ajudar els llibres de text». *Perspectiva Escolar*, núm. 302, p. 15-18.
- SCIENTIA OMNIBUS (2006): «Carta a un llibre (de text) de ciències». *Perspectiva Escolar*, núm. 302, p. 19-22.

Gloria Olmos

Àngel Alsina

Universitat de Girona

angel.alsina@udg.es

Aquest article fou rebut per *GUIX D'INFANTIL* el mes de desembre de 2008 i acceptat el mes de març de 2009 per se-hi publicat.

LES VOSTRES VEUS, LES VOSTRES EXPERIÈNCIES

EXPLICA'NS EL QUE FAS

COL·LABORA AMB GUIX D'INFANTIL

Pots enviar:

- **Articles** per a les seccions d'«Intercanvi d'Experiències», «Des de la Diversitat», «Finestra Oberta», etc.
Extensió: 4 pàgines a doble espai. S'entregarà en paper i en CD o bé s'enviarà l'arxiu digital per correu electrònic. Els articles han d'incloure un resum de 3-4 línies. Es poden adjuntar fotografies, il·lustracions, etc. (en format *jpg*, *tif* o *eps*) en arxius independents del text.
- **Idees** concretes per a la pràctica quotidiana que donin resposta immediata a «Com puc fer...?».

Per exemple: elaboració de materials, construcció de joguines, jocs, organització d'aspectes puntuals (espai, temps, racons, etc.).

Extensió: 1 pàgina.

- **Opinions** per a la secció «I tu què en penses?».
Extensió: 10 línies mecanografiades.
- **Informacions** per a la secció «Miscel·lània» (convocatòries, jornades, grups de treball, materials, pàgines web, etc.).

Les col·laboracions les podeu fer arribar a *GUIX D'INFANTIL* C/ Hurtado, 29. 08022 Barcelona. Tel.: 934 080 455.

O per correu electrònic a: editorial@grao.com indicant, en l'assumpte del missatge: «Article Guix d'Infantil».

Cal que adjunteu les vostres dades personals, professionals, l'adreça i el telèfon.